

WSPOMNIENIE O PROF. DR. HAB. ZYGMUNCIE WOJTASZKU (1929-2021)

Profesor Zygmunt Wojtaszek urodził się 1 października 1929 roku we wsi Dzierżkowice w powiecie Kraśnik Lubelski. Pochodził z rodziny chłopskiej. Gimnazjum humanistyczne i liceum gospodarstwa wiejskiego ukończył w Lublinie. Studia wyższe odbył w latach 1949-1954 na Wydziale Rolnym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (inżynierskie w zakresie zootechniki) oraz na Wydziale Rolnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (magisterskie w zakresie ekonomiki rolnictwa). W latach 1955-1956 studiował w Państwowym Instytucie Ekonomicznym w Moskwie, a od 1957 do 1959 r. był doktorantem – stypendystą w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolniczych SGGW.

Rada Wydziału Ekonomiczno-Rolniczego SGGW nadała mu w 1960 roku stopień doktora nauk rolno-leśnych za pracę pt.: *Typy produkcyjne oraz typowe i przodujące gospodarstwa rolnicze Północnego Mazowsza*, natomiast w 1966 roku stopień doktora habilitowanego nauk rolniczych w zakresie ekonomiki rolnictwa na podstawie rozprawy habilitacyjnej nt.: *Kierunki gospodarstw indywidualnych w Polsce Centralnej* oraz ogólnej pozytywnej oceny jego dorobku naukowego. Pracę doktorską wykonał pod kierunkiem profesora Ryszarda Manteuffla. Została ona opublikowana w całości przez PWRiL w 1961 roku. Po uzyskaniu doktoratu

odbył 6-miesięczny staż produkcyjny na farmach w Wielkiej Brytanii. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk rolniczych uzyskał w 1976 roku, profesora zwyczajnego w 1992 roku.

Pracę zawodową Profesor Wojtaszek rozpoczął w 1949 roku, łącząc ją ze studiami. Pracował jako gminny agronom w Konopnicy k/Lublina, a następnie był inspektorem ekonomicznym w Wojewódzkim Zarządzie Związku Samopomocy Chłopskiej w Lublinie, zaś po przejściu w 1953 roku na studia magisterskie do SGGW – w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolniczych (wówczas nosiła nazwę Katedra Planowania i Organizacji Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolniczych). W latach 1967-1970 i 1975-1976 kierował studium podyplomowym w zakresie ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw rolniczych na Wydziale Ekonomiczno-Rolniczym SGGW. W latach 1971-1974 pracował jako ekspert FAO w Mongolii. Utworzył tam Zakład Organizacji Gospodarstw i Rachunkowości w Centralnym Ośrodku Doskonalenia Kadr Rolniczych oraz przygotował do prowadzenia zajęć 19 specjalistów mongolskich. Od 1977 do 1992 roku był kierownikiem Zakładu Ekonomiki i Organizacji Produkcji Rolniczej w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolniczych, a w latach 1992-1993 kierownikiem tej Katedry.

Profesor Zygmunt Wojtaszek prowadził ożywioną działalność zawodową również poza SGGW w różnych instytucjach i organizacjach rolniczych. W latach 1954-1955 był konsultantem w ówczesnym Centralnym Instytucie Rolniczym, a w latach 1958-1960 pracował w Zakładzie Planów Perspektywicznych Rolnictwa Komisji Planowania przy Radzie Ministrów i prowadził korespondencyjną Poradnię Rolniczą przy SGGW. Profesor Wojtaszek był powoływany w skład rad naukowych i grona ekspertów przy organizacjach centralnych i regionalnych. W latach 1959-1964 oraz 1980-1984 był zastępcą członka Naczelnego Komitetu Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego. W latach 1978-1990 uczestniczył w pracach różnych komisji przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Profesor Zygmunt Wojtaszek był dwukrotnie (1976-1980 oraz 1984-1987) członkiem Senatu SGGW, a także wielu komisji senackich i wydziałowych. Uehonorowany został wieloma odznaczeniami i wyróżnieniami (m.in. Medal Komisji Edukacji Narodowej, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złota Odznaka „Za Zasługi dla Województwa Warszawskiego”) oraz nagrodami Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego i JM Rektora SGGW.

Dorobek naukowy Profesora Zygmunta Wojtaszka

Dorobek Profesora Zygmunta Wojtaszka jest imponujący, zarówno co do wartości merytorycznej, zakresu tematyki badań, jak i liczby publikacji. W latach 1954-1999 Profesor opublikował ponad 260 pozycji, w tym 70 monografii, studiów, rozpraw i komunikatów naukowych oraz 16 podręczników i skryptów.

Publikacje naukowe Profesora dotyczą wielu problemów, lecz najbardziej interesowały go zagadnienia mikroekonomiczne, w zakresie ekonomiki i organizacji gospodarstw rolniczych, indywidualnych i spółdzielczych, a także ekonomiki produkcji rolniczej. Jego pierwsza praca, wykonana wspólnie z Profesorem H. Romanowskim (w UMCS w Lublinie), dotyczyła opracowania metodyki projektowania urządzenia

gospodarstwa spółdzielczego. Kolejne zainteresowania Profesora dotyczyły rejonizacji produkcji rolniczej. Na podstawie informacji o glebach, strukturze użytków rolnych, sieciach komunikacyjnych, lokalizacji zakładów przemysłu rolnego, skupisk ludności itd. wyodrębnił rejony gospodarcze. Opracował metodę z ustaloną sekwencją określania poszczególnych parametrów, wychodząc od potrzeb nawożenia obornikiem, poprzez ustalenie niezbędnej powierzchni roślin strukturotwórczych, maksymalną powierzchnię uprawy buraków cukrowych i rzepaku, uwzględnienie powierzchni użytków zielonych, po określenie obsady zwierząt.

Jego kolejne prace dotyczyły typologii gospodarstw rolniczych z punktu widzenia warunków przyrodniczo-ekonomicznych, nastawienia produkcyjnego i efektywności gospodarczej. W rezultacie badań stworzył system kwalifikacyjny warunków produkcyjnych gospodarstw, ułatwiający analizę oraz doskonalenie organizacji i intensyfikację produkcji rolniczej. System ten stał się podstawą szerokiej dyskusji w kręgach ekonomistów rolnych, zwłaszcza w Komitecie Ekonomiki Rolnictwa PAN, oraz został wprowadzony do wielu podręczników z organizacji i ekonomiki gospodarstw rolniczych.

Profesor Zygmunt Wojtaszek zdefiniował pojęcie gospodarstwa typowego i modelu gospodarstwa rolniczego oraz wykazał przydatność typizacji gospodarstw dla rejonizacji produkcji rolniczej. Wprowadził także metodę analogii stosowaną przez służbę rolną do poprawy organizacji gospodarstw rolniczych.

W latach 50. przeanalizował genezę powstania i spopularyzował w literaturze polskiej stosowaną w analizach gospodarki rolnej jednostkę zbożową. Szczególne znaczenie odegrał w tym względzie artykuł Profesora pt.: „Jednostki zbożowe i inne miary wartości produktów gospodarstwa rolniczego” opublikowany w *Zagadnieniach Ekonomiki Rolnej* (nr 5 z 1958 roku).

Na początku lat 60. Profesor opracował system klasyfikacji gospodarstw indywidualnych według kierunków i stopni wielostronności produkcji, który opublikował w rozprawie habilitacyjnej. System ten znalazł ogólne uznanie i do dziś jest wykorzystywany w badaniach ekonomiczno-rolniczych.

Kolejną problematyką podjętą przez Profesora Zygmunta Wojtaszka były zagadnienia produktywności i dochodowości gospodarstw indywidualnych o różnych kierunkach produkcji. W wyniku wnikliwych badań wskazał warunki, w których gospodarstwa różnie ukierunkowane osiągają najlepsze wyniki ekonomiczne. Z tego zakresu na wyróżnienie zasługuje monografia Profesora pt.: „Produkcyjność i dochodowość gospodarstw indywidualnych o różnych kierunkach w Polsce”, opublikowana w *Rocznikach Nauk Rolniczych* (1968, t. 78, z. 4).

Ważne były także badania dotyczące zagadnienia wielkości gospodarstw indywidualnych. Profesor zsyntetyzował miary możliwe do zastosowania w ocenie wielkości gospodarstw, co przedstawił w pracy „Zagadnienie wielkości gospodarstwa indywidualnego w Polsce”, opublikowanej w *Zeszytach Problemowych Postępów Nauk Rolniczych* (1970, z. 102). Profesor zajmował się także doskonaleniem metod zarządzania i reorganizacji gospodarstw indywidualnych. Wyniki z tego zakresu znalazły wyraz m.in. w książce pt.: *Programowanie produkcji roślin oleistych* (Zakład Wyd. CRS, 1975). Podejmował też wielokrotnie zagad-

nienia rachunku ekonomicznego oraz rachunkowości. Analizował między innymi możliwość stosowania różnych systemów rachunkowości w gospodarstwach indywidualnych. W pracy pt.: „Zasady organizacji gospodarstwa indywidualnego za pomocą metody planowania programu”, opublikowanej w *Nowym Rolnictwie* nr 10 z 1967 r., wprowadził kategorię dochodu bezpośredniego. W latach 90., na skutek dostosowania kategorii ekonomicznych stosowanych w Polsce do kategorii UE, została ona zastąpiona nazwą „nadwyżki bezpośredniej”.

W latach 70. Profesor rozpoczął badania nad przebiegiem i skutecznością procesu przekształceń gospodarstw wielostronnych w wyspecjalizowane. Opracował uproszczony rachunek opłacalności produkcji w gospodarstwach wyspecjalizowanych. Podsumowanie tej problematyki znalazło wyraz w książce napisanej pod kierunkiem Profesora pt.: *Kierunki specjalizacji gospodarstw indywidualnych*, PWRiL, 1980. W tym miejscu warto jednak wspomnieć, iż problematyka specjalizacji pojawiała się w pracach Profesora już na początku lat 60., po powrocie ze stażu w Wielkiej Brytanii i ZSRR: opracowania te dotyczyły rolnictwa wspomnianych państw.

W latach 80. Profesor prowadził badania dotyczące powiązań rolnictwa i infrastruktury technicznej oraz społecznej. Stwierdził, że infrastruktura wsi najczęściej nie miała pozytywnego wpływu na pożądane kierunki rozwoju rolnictwa. Swoje obserwacje w tym względzie zawarł w artykule (z J. Kupidurskim) pt.: „Gospodarka rolna w gminach i wsiach o różnym poziomie infrastruktury”, opublikowanym w *Rocznikach Nauk Rolniczych* w 1988 roku (Seria G, t. 85, z. 1).

W końcu lat 90. Profesor zajmował się problematyką gospodarstw rolniczych położonych w rejonach o przewadze gleb nisko urodzajnych. Z tego zakresu na uwagę zasługują dwie prace: *Gospodarka rejonów rolniczych z przewagą gleb nisko urodzajnych – stan obecny i perspektywy*, wykonana na zamówienie KER PAN, oraz *Granica opłacalności użytkowania rolniczego gruntów marginalnych*, wykonana w ramach grantu KBN i wydana przez IERiGŻ w 1998 roku. Profesor wykazał korzyści i straty wynikające z wyłączenia gleb najslabszych z użytkowania rolniczego. Dokonał analizy kosztów pozarolniczego ich wykorzystania, np. poprzez zalesienie, przeznaczenie na cele rekreacyjne, czy tworzenie parków krajobrazowych. Stwierdził też, że nawet na gruntach marginalnych istnieją gospodarstwa, które uzyskują efektywność nakładów równą lub nawet wyższą od średniej krajowej.

Profesor Zygmunt Wojtaszek był organizatorem i kierownikiem kilku zespołów badawczych zajmujących się rozwojem spółdzielczości rolniczej w Polsce. Dokonał analizy zjawisk pozytywnych oraz negatywnych w gospodarce spółdzielczej, a także uwarunkowań jej rozwoju.

W dorobku publikacyjnym Profesora można znaleźć także opracowania dotyczące takich zagadnień jak: mechanizacja a wydajność pracy w rolnictwie, upowszechnianie postępu w zakresie ekonomiki i organizacji gospodarstw rolniczych, rozmieszczenie produkcji rolniczej w Polsce, struktura zasiewów i produkcji globalnej a struktura produkcji końcowej, ewidencja kosztów i produkcji, produkcja zbóż w RSP, mierniki oceny celu gospodarowania, ilość i jakość siły roboczej w gospodarstwach indywidualnych i PGR, analiza gospodarstwa rolniczego, miejsce nauk ekonomiczno-rolni-

czych w Polsce i wiele innych. Głównie jednak starał się wypełniać luki występujące w metodyce analizy i oceny organizacji gospodarstw oraz w stosowanej terminologii. Mało znany jest fakt, iż Profesor swoim opracowaniem poświęconym historii rozwoju nauki ekonomiki rolnictwa w Polsce dał asumpt szwedzkiemu uczonemu Josefowi Nou do przestudiowania oryginalnych prac polskiego uczonego Profesora Juliusza Au, opublikowanych w języku niemieckim. W rezultacie J. Nou w swojej pracy pt.: *Studies in the Development of Agricultural Economics in Europe* (wydana w Uppsali w 1967 roku) w nowym świetle przedstawił pozycję naukową Profesora J. Au i stwierdził, że jego badania stanowiły pionierski wkład do rozwoju nowego kierunku nauk ekonomiczno-rolniczych w skali europejskiej.

Profesor Zygmunt Wojtaszek jako nauczyciel i wychowawca

Ważnym elementem działalności Profesora było kształcenie kadr naukowych oraz studentów. Pod jego kierunkiem prace doktorskie wykonało i obroniło siedem osób, a mianowicie: Stanisław Dawid, Andrzej Zadura, Janusz Heller, Bogdan Klepacki, Andrzej Zawadzki, Krzysztof Lachowski oraz Jerzy Kupidurski. Jeden z doktorantów Profesora uzyskał kolejno stopień doktora habilitowanego oraz tytuł profesora nauk ekonomicznych. Profesor doczekał się 28 „wnuków naukowych” (jedna osoba – Sławomir Juszczyk – uzyskała tytuł profesora nauk ekonomicznych, a łącznie 9 osób – stopień doktora habilitowanego) oraz 8 „prawnuków naukowych”. Profesor dwukrotnie (1978-1982 oraz 1995-1999) był kierownikiem stacjonarnych studiów doktoranckich prowadzonych na Wydziale Ekonomiczno-Rolniczym SGGW. Kilka osób spośród uczestników tych studiów uzyskało tytuły profesora nauk ekonomicznych (Bolesław Borkowski, Marian Podstawka, Henryk Runowski) lub stopień doktora habilitowanego (Stanisław Bagiński, Hanna Dudek, Iwona Kowalska, Wojciech Pizło, Elżbieta Szymańska i Ludwik Wicki) i odgrywają oni poważną rolę w polskiej ekonomice rolnictwa.

Profesor był też cenionym recenzentem, funkcję tę pełnił w 32 przewodach doktorskich i 12 habilitacyjnych oraz w 9 postępowaniach o nadanie tytułu naukowego profesora. W latach 1986-1989 przewodniczył komisji ds. opiniowania przewodów i rozpraw doktorskich w instytutach podległych Ministerstwu Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej. Wpływał też na rozwój środowiska ekonomistów rolnych jako wieloletni członek Komitetu Ekonomiki Rolnej PAN (1968-2012), członek Rady Naukowej IUNG (1988-1991) oraz IERiGŻ (1991-1999). Przez 12 lat (1966-1978) był redaktorem działowym *Zeszytów Naukowych SGGW*, zaś przez 30 lat (1969-1999) redaktorem naczelnym *Roczników Nauk Rolniczych Seria G. Ekonomia Rolnictwa*. W latach 1976-1990 (14 lat) był członkiem Kolegium Redakcyjnego *Zagadnień Ekonomiki Rolnej*. Był także konsultantem dla wielu osób przygotowujących prace doktorskie, habilitacyjne, czy też prace przeznaczone do publikacji. Można więc stwierdzić, że Profesor aktywnie oddziaływał, współtworzył i ukierunkowywał rozwój nauk ekonomiczno-rolniczych w Polsce.

Praca nauczyciela i wychowawcy to głównie zajęcia, które Profesor rozpoczął w roku 1951, a prowadził je na Wydziałach Ekonomiczno-Rolniczym oraz Rolniczym SGGW. Obejmowały one takie przedmioty jak: wybrane zagadnienia

z ekonomiki i organizacji gospodarstw rolniczych, ekonomika działów i gałęzi gospodarstwa rolniczego, ekonomika i organizacja produkcji w indywidualnych gospodarstwach chłopskich. Pod jego kierunkiem prace magisterskie wykonało około 170 studentów tych wydziałów. Był także wykładowcą na podyplomowym studium w zakresie ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw rolniczych.

Jako wykładowca Profesor był zawsze skrupulatnie przygotowany, traktował dydaktykę bardzo poważnie, traktując studentów jak partnerów. Przygotował programy wielu przedmiotów, a także współkształtował plany studiów na Wydziale Ekonomiczno-Rolniczym. Napisał kilka prac służących dydaktyce, dotyczących np. projektowania organizacji gospodarstw, technologii i opłacalności produkcji, pracy doradczej instruktorów rolnych. Najbardziej znany był skrypt pt.: *Koszty i kalkulacje*, jedna z najczęściej wznawianych w latach 70. pomocy dydaktycznych. Profesor nie tylko sam pisał skrypty, ale także zachęcał do tego współpracowników. Miał znaczny wkład w powstanie bardzo cenionej w skali kraju pomocy dydaktycznej, jaką jest *Zbiór zadań z ekonomiki, organizacji i rachunkowości gospodarstw rolnych*, a także *Encyklopedii ekonomiczno-rolniczej*.

Profesor bardzo dużo czasu poświęcał swoim asystentom. Starał się dla nich o mieszkania i wyjazdy na staże zagraniczne. Nie znam nikogo, kto ze współpracownikami, młodymi pracownikami naukowymi spędzałby po kilka godzin dziennie, i to przez całe lata. Wspólnie z ówczesnymi magistrami: S. Kuźniarską-Olszewską i R. Łączkim, a następnie A. Zawadzkim, poznawaliśmy najnowsze tendencje w nauce i polityce, debatowaliśmy nad metodyką i wynikami prowadzonych przez nas badań, ale także poznaliśmy doświadczenia Profesora z pracy w Mongolii, budowy domów itd. W rozmowach tych przybliżał nam dorobek naukowy swoich nauczycieli i kolegów, który dobrze znał i do którego radził nam szerzej nawiązywać. Wyraźnie odczuwaliśmy, że pozostawał pod wpływem osobowości Profesorów: H. Romanowskiego, S. Antoniewskiego, F. Dziedzica, S. Ignara, Z. Grochowskiego, a szczególnie R. Manteuffla, który był z reguły pierwszym czytelnikiem prac Profesora i promował w literaturze ekonomiczno-rolniczej jego ważniejsze osiągnięcia naukowe.

Cechą charakteru Profesora był upór w realizacji przyjętej drogi postępowania, podtrzymywaniu swoich, na ogół głęboko przemyślanych poglądów. Skutkowało to pozostawaniem przy swoim zdaniu nawet wówczas, gdy nie było ono popularne, wręcz nie było dobrze widziane. Upór i konsekwencję wykazywał Profesor nie tylko w sprawach osobistych, ale także w sprawach bardzo istotnych politycznie czy gospodarczo.

Inną cechą charakteru Profesora był jego przyjazny krytycyzm. Jeśli nie zgadzał się z jakimiś poglądami, nigdy tego nie ukrywał, bez względu na konsekwencje. Przy współpracy z Profesorem ważna była umiejętność słuchania jego poglądów, choćby nie były one zgodne z naszymi oczekiwaniami, a następnie spokojne przeanalizowanie ich i wykorzystanie w swojej pracy badawczej oraz w publicystyce.

Profesor charakteryzował się niepodważalną rzetelnością w badaniach. Jako mikroekonomista sprawdzał każdą liczbę, analizował poprawność wysuwanych wniosków. Rzetelność tę Profesor wykazywał nie tylko jako badacz, ale także jako dydaktyk i człowiek.

Wśród innych zalet Profesora warto uwypuklić fakt, iż potrafił on doskonale wyłowić ważne problemy badawcze, przewidzieć, które będą istotne w przyszłości. Często wskazywał nam różne pola do zainteresowań badawczych, które nam, współpracownikom, wydawały się w owym czasie nieistotne, więc ich nie podejmowaliśmy, a po kilku latach okazywało się, że zmarnowaliśmy szansę zagospodarowania określonej niszy. Profesor wielokrotnie w swoich pomysłach naukowych wyprzedzał aktualne potrzeby nauki i praktyki.

Jako kierownik zespołu, jakim był Zakład Ekonomiki i Organizacji Produkcji Rolniczej, starał się tworzyć bardzo bliskie związki koleżeńskie. Był jednym z ostatnich profesorów, który zapraszał współpracowników prywatnie do siebie, do domu w Warszawie lub na działkę w Podgórzcach koło Góry Kalwarii, gdzie organizował zbiorowe spotkania, bardzo nas wszystkich zbliżające, cementujące zespół. Być może była to jedna z przyczyn sukcesów naukowych tej grupy. Warto bowiem pamiętać, iż w kierowanym przez Profesora Wojtaszka zakładzie 4 pracowników (W. Józwiak, B. Klepacki, J. Lewandowski i H. Runowski) uzyskało tytuły naukowe profesora nauk ekonomicznych.

Po przejściu na emeryturę Profesor w 2000 roku podjął pracę w Wyższej Szkole Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim. Z uczelnią tą związał się na kolejne 18 lat. Opublikował jeden skrypt samodzielnie (Podstawy ekonomiki i rozwoju obszarów wiejskich), a drugi we współautorstwie (Zarys analizy ekonomicznej przedsiębiorstwa). Prowadził zajęcia z takich przedmiotów jak: Ekonomia rolnictwa, Metody oceny projektów gospodarczych, Analiza ekonomiczna, Agrobiznes, Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych oraz seminaria dyplomowe. W Ostrowcu Świętokrzyskim wypromował 250 licencjatów i magistrów. Łącznie, licząc wszystkich licencjatów, magistrów i doktorów, w SGGW i WSBiP wychował około 430 dyplomantów.

Profesor Wojtaszek zmarł 27 stycznia 2021 roku w Warszawie, w wieku 91 lat, w otoczeniu licznej, kochającej rodziny – żony Wandy, trójki dzieci oraz ośmiorga wnucząt.

*Prof. dr hab. Bogdan Klepacki
Instytut Ekonomii i Finansów SGGW
bogdan_klepacki@sggw.edu.pl*